

Таким чином, соціальна значущість і практична необхідність формування певної життєвої позиції дошкільника, розвиток його елементарної життєвої компетентності, підвищення моральності взаємин батьків та дітей потребують глибокого вивчення та впровадження в життя.

Література

1. Амонашвили Ш. Как живёте, дети? – М., 1986. – С.11
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / М – во освіти і науки України, Акад.пед.наук України; наук.ред.та упоряд. О.Л.Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред.журн. “Дошк.вих.”, 1999. – 62 с.
4. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник/ За ред. І. Г. Єрмакова – Запоріжжя: Центріон, 2005. – 640 с.
5. Журнал “Ребенок в детском саду”. – 2009. – № 4, ст. “Академия родительства: шаги к партнерству”. – С. 75.
6. Книга керівника дошкільного навчального закладу: Довідково-методичне видання / Упоряд.О.А.Копейкіна; Л.В.Гураш. – Харків: Торсінг плюс. 2006. – 512 с.
7. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук. – метод.посіб./Наук.ред.О.Л.Кононко. – К.: Ред.журн. “Дошкільне виховання”, 2003 – 243 с.
8. Кононко О.Л. Життєва компетентність – стратегія дошкільного виховання // Дошк.вих. – 1999. – № 5
9. Кузьменко В.У.Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку // Дошк.вих. – 2001. – № 9
10. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / О.Л.Кононко, З.П.Плохій, А.М.Гончаренко [та ін.] . – К.: Світич, 2009. – 208 с.
11. Раратюк Г.І. Компетентність у предметному світі // Наук. – метод.зб. – Умань, 2002.

Аннотация. В статье раскрывается необходимость и пути формирования основ жизненной компетентности дошкольников.

Ключевые слова: компетентность, дошкольное образование, украинское общество.

Annotation. A necessity and ways of forming of bases of vital competence of under-fives opens up in the article

Keywords: competence, preschool education, Ukrainian society.

УДК 37(09)

Горбатюк О.В.

РОЛЬ М.М. ЛИСЕНКА У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ТА МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ У 60-80-РОКИ ХХ СТ.

Анотация. Дана стаття висвітлює одне з найважливіших питань історії вітчизняної методики – запровадження історії України як окремого предмета вивчення в радянську систему навчання історії та визначення внеску М.Лисенка в це значуще перетворення.

Ключові слова: історія України, радянська система навчання, М.Лисенко.

Микола Миколайович Лисенко видатний український історик-методист другої половини ХХ ст. який здійснив значний внесок у розвиток української історичної науки та шкільної історичної освіти. Він понад 30 років очолював в Інституті педагогіки лабораторію яка стала за радянської доби республіканським центром з методики навчання історії в загальноосвітній школі. Саме з його ім'ям пов'язано така важлива подія як введення у радянській школі 60-х років шкільного курсу історії України, формування його змісту та методики викладання.

Зміст шкільної історичної освіти в Україні протягом останніх років був предметом розгляду нового покоління українських методистів, що склалось за часів незалежності. Початок подібних досліджень покладений у працях О.І. Пометун, яка присвятила розвитку української методики навчання історії своє докторське дослідження і низку наукових публікацій. Проблеми формування і трансформації змісту шкільної історії досліджував К. Баханов, який зосередив основну увагу на створенні національної концепції навчання історії в школі у 90-ті роки ХХ – на

початку ХХІ століття. Окремим питанням формування змісту історичних курсів в різних класах присвячені праці П.Мороза (історія стародавнього світу), В. Мисана (вступ до історії України в п'ятому класі), В.Власова (історія України у 7-8 класі), Ю.Малієнко (історія середніх віків) та ін. Деякі вчені-методисти звертаються до дослідження процесу формування змісту шкільної історичної освіти у зв'язку із вивченням інших питань, наприклад, застосування наочності (О.Желіба), методики вивчення історичних документів на уроках (В.Задорожня) тощо.

Разом з тим, аналіз літератури свідчить, що питання внеску у розвиток методики історії такої видатної постаті як М.Лисенко, його спадщини в цілому та дослідження ним окремих важливих питань методики зокрема ще не стали предметом спеціального вивчення в українській історико-методичній науці.

Дана стаття має на меті висвітлення одного з найважливіших питань історії вітчизняної методики – запровадження історії України як окремого предмета вивчення в радянську систему навчання історії та визначення внеску М.Лисенка в це значуще перетворення.

Джерельною базою статті є насамперед книги і наукові публікації самого М.М.Лисенка, а також документи Архіву Інституту педагогіки АПН України (Ф 5128), де він працював більшу частину свого творчого життя.

На початку зауважимо, що процес запровадження курсу історії Української РСР в середніх і вищих навчальних закладах, в якому М.Лисенко безпосередньо приймав найактивнішу участь, мав свою логіку і етапи розвитку.

Ще на початку 50-х років історія УРСР вивчалась в загальному курсі історії СРСР лише у вигляді окремих незначних епізодів, що було спадщиною сталінських часів. Питання про запровадження курсу історії України було поставлено партійно-державною верхівкою на початку доби лібералізації, у 1954 році. В ювілейних тезах ЦК ВКП (б) з нагоди 300-річчя возз'єднання України з Росією по суті коротко викладався конспект цього курсу. У 1955 році колегія Міністерства освіти СРСР розглянула питання запровадження викладання історії УРСР в школі і прийняло рішення про недоцільність введення історії України як окремого предмету до середньої школи і про свою позицію інформувало відділ шкіл ЦК КПУ. Було дозволено лише викладати окремий курс історії України на історичних факультетах університетів і педагогічних інститутів.

Проте М.Лисенко продовжував наголошувати на необхідності запровадження окремого курсу історії УРСР в школі. Вперше це питання було поставлено ним у квітні 1956 року на розширеному засіданні відділу методики історії Науково-дослідного інституту педагогіки (НДІП) з активом учителів м. Києва [12, 8], пропозиції якого з необхідним обґрунтуванням були направлені в.о.директора НДІПа М.Грищенко та завідуючій відділом шкіл ЦК КПУ К.Колосовій, де воно було обговорено. 18 квітня 1956 року на колегії Міністерства освіти був заслуханий виступ М.Лисенка "Про викладання історії УРСР в середній школі". Думки присутніх на колегії розділились: частина з них вважала за необхідне тільки розширення годин для опрацювання додаткового навчального матеріалу в курсі історії СРСР, частина – підтримала М.Лисенка, виступаючи не тільки за запровадження цього курсу, а й за створення підручника і відповідних посібників з історії України. Після обговорення було винесено попереднє рішення про сприяння підготовці запровадження у школі історії УРСР спочатку як частину курсу історії СРСР, а по мірі готовності навчального комплексу – як окремий курс. Згодом були обговорені нові навчальні плани з історії з урахуванням історії УРСР. За рішенням ЦК КПУ створення програми, підручника і навчальних посібників з історії України було покладено на Інститут історії АН УРСР, мотивуючи це провідною роллю цієї установи у висвітленні питань історії УРСР в республіці.

Проект програми і пояснювальна записка до неї були написані колективом співробітників Інституту історії у складі Ф.Лося, П.Лаврова і В.Дядиченка і опубліковані на початку 1957 р. На розширеному засіданні відділу методики історії НДІП у 1957 року за участю завідуючих кабінетами історії обласних інститутів удосконалення учителів усіх областей України програма була піддана нищівній критиці за методичну бездарність, адже вона по суті була калькою з вузівської програми [13, 25]. Зрозуміло, що без участі істориків-методистів вона іншою бути і не могла. Всі спроби М.Лисенка залучити до підготовки програми методистів або вчителів успіху не мали. Інститут історії АН УРСР тільки замінив П.Лаврова викладачем КДУ В.Спицьким.

Нажаль, ми не знаємо який перебіг подій відбувся у 1958 році, тому що протоколи відділу за цей рік не збереглися, але із звіту про роботу відділу за 1958 рік дізнаємось, що в березні 1958 р. М.Лисенко бере участь у нараді при ЦК КПКР про викладання історії республіки в школах.

Обговорення питань про запровадження курсу історії України відбувалось і на початку 1959 року на засіданнях відділу та інших зібраннях педагогічної громадськості. Більшість вчителів та методистів підтримували цю ідею, проте дехто, наприклад з вчителів, вважали, що курс історії України буде дублювати курс історії СРСР і він зайвий. М.Лисенко у своїх виступах наполягав на обов'язковому введенні окремого курсу історії республіки у VII-VIII класах, і збільшенні годин на його вивчення у порівнянні запропонованими 51 годиною. Він наводив приклади інших радянських республік, де вже багато років викладали курс національної історії та існували інші підходи до планування його вивчення: Литовська РСР – 70 годин, Азербайджанська РСР – 77 годин, Грузинська РСР – 100 годин. [14, 2].

Відстояти окремий курс історії України М.Лисенку так і не вдалось. У постанові ЦК КПУ і Ради Міністрів України № 12 від 4.01.1960 року “Про деякі зміни у викладанні історії в Українській РСР” наголошувалось на викладанні історії УРСР в єдиному курсі з історією СРСР і лише передбачалось створення “нового оригінального підручника з історії УРСР”.

У липні 1960 року, М.Лисенко ставить перед відділом завдання активної участі у підготовці та проведенні у вересні-жовтні 1960 року конкурсу на створення підручника з історії Української РСР. Відділ методики історії НДІП ухвалює рішення йти шляхом глибокого аналізу підручників з історії України та історії СРСР. Було підготовлено вимоги до підручника з історії УРСР для VII-VIII класів восьмирічної школи.

Зокрема пропонувалось: у зв'язку з тим, що навчальним планом відводилось всього 35 годин на курс, відвести 40 % часу історії радянського періоду; обсяг підручника повинен становити не більше 10 друкованих аркушів; підручник мав чітко відповідати програмі курсу, висвітлювати найважливіші події історії України; потрібно відібрати найнеобхідніші історичні явища, діячів, дати, географічні назви та історичні поняття, які яскраво розкривають логічний хід історичного розвитку українського народу; як завершене ціле підручник має бути своєрідним доповненням до підручника з елементарного курсу історії СРСР, конкретизувати і доповнювати місцевими фактами загальнодержавні історичні події; всі факти і події мають бути написані так, щоб курс історії УРСР викладався у нерозривному зв'язку з історією всього Радянського Союзу і т. ін. у побудові підручника кожний параграф має відповідати окремому уроку, ілюстративний матеріал допомагати розкриттю історичних подій, тому особливу увагу варто надати сюжетним картинам. Ілюстративний матеріал повинен бути пояснений у тексті підручника у розгорнутих підписах; умовна наочність у вигляді карт, схем має бути тісно пов'язана з текстом підручника, частину її необхідно обов'язково виконати в кольорі; запитання до кожного розділу чи підрозділу повинні бути продумані так, щоб в цілому вони мали закінчену систему для закріплення знань учнів. Крім запитань доцільно передбачити творчі завдання для роботи з текстом підручника, ілюстраціями та картами; всі нові терміни, географічні назви, імена діячів, хронологічні дати, основні історичні поняття, визначення і висновки треба виділяти окремим шрифтом; мова підручника повинна бути живою, соковитою, зрозумілою, точною, стислою, образною і емоційною. Спеціальні терміни та іншомовні слова мають вживатися тільки у незначній кількості, в разі коли вони конче потрібні. Ті слова, які неясні учням, пояснювати в примітках. [15, 32].

З наведених вимог зрозуміло, який підручник з методичної точки зору вимагав Микола Миколайович та його однодумці.

Матеріали протоколів відділу методики історії розкривають рутинний процес узгодження програми і проекту підручника з історії України. Кілька разів протягом 1960-1961 рр. на відділі обговорювався проект підручника для VII-VIII класів. Зокрема один із відзивів на проект підручника був підготовлений М.Лисенко в середині грудня 1960 року [15, 34]. Критика його йшла на методичних засадах. Головні недоліки були такі: невідповідність деяких тем програмі; невідповідність назв окремих розділів змісту наведеного матеріалу; повторення питань в різних розділах; важкі проблемні питання типу “формування робітничого класу”, “запровадження Століпінської реформи” та інші; зайва деталізація, що призводить до перевантаження курсу навчальним матеріалом; зайве включення ряду тем; не чітке ставлення до характеристики різних історичних подій, явищ та фактів; не точність формулювань та відсутність суцільної нумерації параграфів і розділів курсу.

Нарешті після доопрацювання зауважень підручник з історії Української РСР для учнів VII-VIII класів побачив світ у 1961 році і проіснував без змін до 1968 року [2].

З 1965 року М.Лисенко сконцентрований на роботі з визначення обсягу знань з історії УРСР в курсі історії СРСР і паралельно працює над удосконаленням програми з історії України у зв'язку із брежнєвською реформою освіти і переходом до 10-річного терміну навчання. Для цього він глибоко вивчив особливості курсу історії України як навчального предмета, висвітлив специфіку його побудови і запропонував відповідну систему методів викладання. Визначений обсяг знань був опублікований у 1966 році в Українському історичному журналі. М.Лисенко, намагаючись підняти освіченість українських школярів щодо власної історії і культури, йшов шляхом поступового розширення обсягу знань з історії України в єдиному курсі історії СРСР. В першу чергу був розширений дожовтневий період: історія Галицько-Волинського князівства, загарбання українських земель Литвою і Польщею, історія західноукраїнських земель в XIX сторіччі та ін.. Розширився список історичних діячів: О.Довбуш, С.Палій, Л.Кобилиця, Г.Сковорода, збільшено обсяг історико-культурного матеріалу. Питання української культури стали розглядати як самостійне явище. Але зміст курсу після 1917 року (як найбільш ідеологічно небезпечний) залишався без змін, на рівні конкретизації, ілюстрації питань історії СРСР. Протягом 1967-1968 років М.Лисенко і Г.Підлущкий, за завданням міністерства освіти проводили спеціальне експериментальне дослідження навчальної програми і пробного підручника з історії УРСР за розробленою відділом діагностичною методикою.

У 1968 році на основі вивчення досвіду союзних республік Азербайджану, Казахстану, Литви М.Лисенком було підготовлено пропозиції щодо нової програми з історії УРСР і методичний лист, які були винесені на обговорення вчителів і науковців республіки та схвалені не тільки громадськістю, а й Академією педагогічних наук СРСР. На основі нової програми з історії СРСР, складеної АПН СРСР, М.Лисенко і Г.Підлущкий опрацювали проект єдиного курсу історії СРСР і УРСР для VII- VIII класів середньої школи. Проект був схвалений Республіканською комісією по визначенню обсягу історичних знань і затверджений комісією МО УРСР як стабільна шкільна програма. [8].

Структура нової програми єдиного курсу історії СРСР і УРСР для VII-X класів, що була прийнята на 1969/1970 навчальний рік, давала змогу більш всебічно і послідовно висвітлювати історію українського народу. Новим в програмі було посилення уваги до матеріалу історії радянського періоду: був введений розгорнутий виклад подій 1917-1918 років, включено окремий розділ "Українська РСР в роки завершення побудови соціалізму. Соціалістична культура Української РСР. УРСР в період розгорнутого комуністичного будівництва" [9]. Нові розділи було введено і до історії України дожовтневого періоду. Окремими темами виділялись: розвиток культури України в XIV-XV століттях і розвиток культури України у XVII столітті; Брестська унія і посилення національно-релігійного гніту; Суспільний устрій та військово мистецтво Запорізької Січі та інші.

Вперше у програмі матеріал з української історії включався до курсу "Епізодичні оповідання з історії СРСР" в IV класі. У пояснювальній записці зокрема зазначалось, що "програма курсу "Епізодичні оповідання з історії СРСР" передбачає ознайомити учнів з важливими подіями з історії нашої республіки – Української РСР. Це надає можливість ознайомити учнів з найважливішими подіями героїчного минулого українського народу, його боротьби супроти іноземних загарбників і класових ворогів. Важливе значення має використання конкретних фактів для виховання учнів в дусі пролетарського інтернаціоналізму, дружби народів" [9,7].

Історія УРСР становила тепер близько 20 відсотків обсягу матеріалу і навчального часу з єдиного курсу історії СРСР і УРСР. Таким чином, в програмі 1969/70 року перед нами постає вже не фрагментарний, а майже цілісний курс історії України.

Проте трактування цілей і завдань курсу історії УРСР як і раніше пов'язувалось із курсом історії СРСР, а сам курс історії УРСР розглядався як допоміжний. В пояснювальній записці до програми 1969 року ця залежність сформульована наступним чином: "Характерною особливістю курсу вітчизняної історії є те, що в ньому творчо поєднані викладання матеріалу з історії СРСР з конкретним матеріалом з історії Української РСР. Це потребує в процесі навчання розкривати як загальні закономірності в розвитку народів СРСР, так і закономірності, що притаманні історичному розвитку українського народу. З цією метою матеріал з історії України подається в хронологічній послідовності і вивчається після засвоєння відповідного періоду з історії СРСР. При вивченні героїчної історії українського народу в курсі вітчизняної історії головна увага приділяється розкриттю єдності походження руського, українського і білоруського народів...",

показу багатомітної дружби українського, руського та інших народів нашої Батьківщини” [9,5-6]. Таким чином, знову робився акцент на тісному зв'язку історії України з історією інших народів СРСР, з особливим наголосом на українсько-російських зв'язках та винятковій ролі російського етносу та його державних утворень у вітчизняному минулому.

Спираючись на нову програму та нові підручники, що видав Інститут історії АН УРСР у 1968 році, М.Лисенко розробив і уперше в Україні видав в 1970-1971 роках, в двох частинах, поурочний посібник “Методика викладання історії Української РСР”. Перша частина посібника була присвячена VII-VIII класам, а друга – IX- X класам. [2] При створенні посібника він поставив перед собою декілька специфічних завдань, які пояснювались ідеологічним тиском на викладання історії України в ті часи: не вийти за межі визначеного обсягу навчального матеріалу; уникнути дублювання у викладанні матеріалу історії України і історії СРСР; більш обережно ставитись до тих тем, у яких історія України становить лише частину уроку; робити акцент на викладанні фактичного матеріалу. Використовувати всі можливості вивчати історію республіки шляхом застосування місцевого краєзнавчого матеріалу.

У цій праці М.Лисенко подав багату варіативну методику викладання історії України в залежності від змісту і пізнавальних можливостей учнів середніх і старших класів. Навчальний матеріал залежно від його значення в курсі можна було планувати як окремий урок з історії України, або як групу уроків з теми чи підтеми. Запропоновані підходи з організації уроків і викладання навчального матеріалу ґрунтувались на глибоких переконаннях вченого, що методика не повинна мати “рецептурний характер”, що вчитель має підходити до процесу навчання творчо, а завдання методиста – давати зразки, варіанти можливої побудови уроку, системи уроків або цілого курсу. В “Методиці” М.Лисенко пропагує широке використання вчителем художньої літератури, технічних і наочних засобів навчання, методи активізації пізнавальної діяльності школярів, організації їх самостійної роботи. Проте надто стисло дані проблемні питання, не до всіх занять рекомендовано використання технічних засобів навчання.

Протягом першої половини 70-х років програма з історії УРСР не зазнала помітних змін. У 1973 році М.Лисенко підготував методичний лист “Про поліпшення викладання історії Української РСР”, де накреслено шляхи поліпшення викладання “через відбір і узгодження дидактичного матеріалу, систему повторення, закріплення і з'ясування причин наслідкових зв'язків у загальносоюзному і республіканському аспектах”. Він знову підкреслював зв'язок викладання історії республіки з пошуковою та іншою історико-краєзнавчою позакласною роботою учнів під керівництвом вчителя. У процесі викладання історії СРСР і УРСР він пропонував не тільки послідовність, а й синхронізацію. Окрім того, Микола Миколайович пропонував специфічні методи і прийоми проведення ряду уроків, а саме: короткі підготовлені доповіді і повідомлення учнів; уроки творчого розбору й аналізу окремих важливих і оригінальних місцевих документів; заняття за участю земляків-героїв; уроки-екскурсії в історичний та краєзнавчий музей; екскурсії-пошуки на місця подій; праця з роздавальним (музейним) матеріалом.

У програмі розвитку наукових досліджень НДІП на 1977-1980 роки М.Лисенко ставить завдання створення *системи викладання історії* союзної республіки в курсі історії СРСР. Він наголошує на створенні таких складових цієї системи: створення системи, яка б надавала можливість посилити методичні зв'язки викладання історії республіки із загальним курсом, позбавити від дублювання навчального матеріалу; напрацювання нової системи ілюстрування підручника з розробкою творчих завдань, що спрямовані на забезпечення зв'язку змісту ілюстрації з текстом підручника; розробка системи завдань для творчої роботи учнів в позаурочний час. [5].

Проте у 80-х роках, у зв'язку із наростанням кризових явищ в освіті в цілому та новим посиленням ідеологічного тиску, здобутки програми 1969/1970 років щодо курсу історії України по деяким позиціям дещо погіршилися. [7, 153]. Зокрема, в програмі 1982 р. вказувалось, що “...не варто допускати ідеалізацію старовини, милування застарілими побутовими і національними особливостями, возвеличення князів та інших діячів експлуататорського суспільства. Правдиво змальовуючи політику гноблення, необхідно акцентувати увагу школярів на тому, що зв'язувало трудящих нашої країни в далекому минулому” [10,12].

Програма на 1986/87 навчальний рік була кроком назад у порівнянні із 70-ми роками. В ній був здійснений “більш економний відбір важливіших фактів, специфічних для історії республіки понять” [11, 11]. Як наслідок з програми знову зникли імена діячів української культури, героїв

визвольної боротьби, навіть, керівників селянських постань. З програми були виключені також події руйнування Запорізької Січі у 1775 році та інші факти, які дискредитували політику Російської імперії.

Протягом наступних років М.Лисенко декілька разів намагався увійти до групи з підготовки підручника з історії України, створення якого монополюно утримував Інститут історії АН УРСР. Проте цього не сталося. Незадоволеність якістю шкільних підручників з історії України підштовхнула Миколу Миколайовича до написання у 1986 році у співавторстві з вчителем середньої школи № 73 міста Дніпропетровська В.Зарубою проекту підручника «Історія Української РСР для VII-VIII класів середньої школи». Однак добитись його визнання на державному рівні не вдалося. Нові умови, які виникли в результаті відновлення Україною своєї незалежності у 1990 році, деідеологізація історичної освіти, наводили М.Лисенко на думку, щоб опублікувати зібраний матеріал хоч би у вигляді науково-популярного історичного нариса. За півроку до смерті її автора «Історія України (з прадавніх часів до 1917 року)», все ж таки побачило світ невеликим накладом 500 примірників, але не в Києві, а у Дніпропетровську [1].

Підсумовуючи зазначимо, що проведений аналіз дозволяє стверджувати значний внесок М.Лисенка не тільки у розвиток методики навчання історії, але й у формування змісту шкільного курсу історії України, на традиціях якого ми будемо сьогодні вивчення всього масиву вітчизняної історії в школі. Дослідження свідчать, що основним сенсом науково-педагогічної діяльності видатного вченого у 60-80-х роках було намагання ствердити свою оригінальну побудову структури історичних курсів в загальноосвітній школі, в якій курс історії України посідав би чільне місце. Безумовно до найбільш значущих досягнень можна віднести створення на межі 60-70 років цілісного курсу історії України в курсі історії СРСР. Його зусилля за умов існування жорсткого контролю викладання історії в школі з боку партійно-державної машини було спрямовано на забезпечення відповідних процесів як з наукової, так і з організаційної точки зору: на удосконалення навчальних програм, критику і експериментальну перевірку підручників і посібників, підготовку методичних матеріалів видань, які реально підтримували і просували справу національного і патріотичного виховання молодого покоління.

Література

1. Історія України (з прадавніх часів до 1917 року): у двох томах // М.М.Лисенко, В.М.Заруба. – Дніпропетровськ, 1994.
2. Історія Української РСР. Підручник для 7-8 класів // В.Дядиченко, Ф.Лось. – К.: 1961. – 160 с.
3. Лисенко М.М. Ленінські ідеї – методологічна основа патріотичного виховання учнів на уроках історії / М.М.Лисенко // Методика викладання історії та суспільствознавства. Республіканський методичний збірник. – К.: Радянська школа, 1969. – Вип. 3.
4. Лисенко М.М. Методика викладання історії Української РСР. Частина I. 7-8 класи. Частина II. 9-10 класи./ – К.: Радянська школа, 1970-1971
5. Лысенко Н.Н. Методические пути связи преподавания истории союзной республики с общим курсом отечественной истории/ Н.Н. Лысенко // Из опыта обучения истории союзной республики. – М.: Педагогика, 1979. – С.5-19.
6. Лисенко М.М. Про поліпшення викладання історії Української РСР в курсі історії СРСР у світлі доповіді Генерального секретаря ЦК КПРС товариша Л.І.Брежнєва «Про п'ятдесятиріччя Союзу Радянських Соціалістичних Республік: методичний лист» / М.М.Лисенко. – К.: Радянська школа, 1973. (теж російською мовою).
7. Пометун Е.И. Историческое образование в Украине: Пути развития и проблемы./ Е.И. Пометун – Луганск: Изд-во Восточноукраинского гос. ун-та, 1995
8. Проект єдиного курсу історії СРСР і УРСР для VII- VIII класів середньої школи. – К.: 1968.
9. Програми восьмирічної і середньої загальноосвітньої школи на 1969/70 навчальний рік. Історія. – К.: 1969.
10. Програми восьмирічної і середньої загальноосвітньої школи на 1982/83 навчальний рік. Історія. – К.: 1982.
11. Програми восьмирічної і середньої школи. Історія 4-10 кл.- К.: Радянська школа, 1986.
12. Протоколи засідань відділу історії від 02.01.- 24.12.1956// Ф-5128, оп.1., арк.1-213.
13. Протоколи засідань відділу історії від 02.01.- 29.04.1957// Ф-5128, оп.1., арк.1-136.
14. Протоколи засідань відділу методики історії від 03.01.- 29.01.1959// Ф-5128, оп.1., арк.1-269.
15. Протоколи засідань відділу методики історії від 06.07.- 14.12.1960// Ф-5128, оп.1., арк.1-177.

***Анотація.** Данная статья освещает один из важнейших вопросов истории отечественной методологии – внедрения истории Украины как отдельного предмета изучения в советскую систему учебы истории и определения вклада М.Лысенко в это значимое превращение.*

***Ключевые слова:** история Украины, советская система учебы, М.Лысенко.*

***Annotation.** The article reveals one of the most important questions of modern methodology – establishment of History of Ukraine as a separate subject in the soviet system of education and evaluation of M.Lysenko's contribution in this vital transformation.*

***Keywords:** history of Ukraine, soviet system of studies, M.Lysenko.*

УДК 316.614.5+37.026

Гуріненко І.Ю.

МЕДІА-ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ КУРСАНТІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

***Анотація.** У статті автор розглядає медіа-засоби навчання як соціалізуючий фактор в умовах навчально-виховного середовища вищої школи.*

***Ключові слова:** медіа-засоби навчання, соціалізація.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Глобально-цивілізаційні процеси, які охопили людство в другій половині ХХ століття та значно прискорили свої темпи в кілька останніх десятиріч, змусили представників інтелектуальної еліти шукати не просто пояснення явищам, а саме адекватні адаптаційні механізми в усіх без винятків сферах народного господарства. Природно, що одними з перших відчули нові тенденції та прийняли виклик часу освітяни, осмислюючи та застосовуючи надбання суспільства з метою підготовки до життя покоління нової генерації, зокрема – соціальної та культурної.

У повсякденні на індивіда вплив здійснюється низкою способів на матеріальному та нематеріальному рівнях життєдіяльності через інформаційно-комп'ютерні технології, телекомунікаційні системи, засоби масової інформації, тощо. “Соціокультурна адаптація... відбувається не тільки через освіту, але й на буденному побутовому рівні через діяльність особистості в умовах інформаційного суспільства, що розвивається” [6, 82].

Утвердившись у минулому столітті в статусі соціального інституту, засоби масової інформації “пропонують незліченні методи задоволення людських потреб” [8, 99], а способи використання мас-медіа людьми з цією метою обмежуються лише їхньою уявою [там само, 101]. У такий спосіб засоби масової інформації розширили світогляд своїх споживачів, надавши доступ до недоступних у реальному житті географічних територій, суспільно-політичних та економічних подій тощо, і разом з тим встановили контроль над межами світогляду споживачів своєї інформації та звузили роль їхньої участі на цивілізаційного поступі, змусивши приймати явища сучасної дійсності через презентовані епізоди із медіа-текстів.

Висловлюючи свої думки щодо інформаційного середовища як умови нового буття, В. Кремень зазначає, що “розширюючи можливості спілкування між культурами, новітні засоби масової комунікації одночасно породжують цілий спектр духовних, психологічних проблем, і насамперед проблему адаптації до них людини” [7, 4]. Визнання та розуміння цієї проблеми спонукало науковців до вивчення негативного та позитивного впливу засобів масової комунікації, та зокрема засобів масової інформації як їхньої складової, на людство. Незавершеність цього процесу та вже зроблені відкриття щодо їхнього “величезного гуманістичного потенціалу” [там само] спонукають до всебічного ґрунтовного розгляду явищ та засобів, породжених науково-технічним прогресом, з метою подальшого їх грамотного використання в усіх сферах життєдіяльності людини, зокрема у професійній підготовці, яка також характеризується як “включення у певне соціокультурне середовище” [6, 82].

Таким чином, дослідження сутності процесу соціалізації майбутніх спеціалістів за допомогою засобів масової інформації в умовах навчально-виховного середовища та соціалізуючої ролі засобів масової інформації – нагальна проблема дослідження у напрямі теоретично-методичних засад професійної підготовки, а надто у вищих навчальних закладах МНС України, де медіа-засоби обов'язкова складова спеціального дидактичного процесу.